

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Львівського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

Дмитро ШВЕЦЬ

2025

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Сергія ЯВОРСЬКОГО на тему
«Кримінально-правова характеристика підроблення документів за
кримінальним правом України»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Кафедра кримінального права та кримінології факультету № 1 (з підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України) Львівського державного університету внутрішніх справ, заслухавши публічну презентацію наукових результатів дисертації Сергія ЯВОРСЬКОГО на тему «Кримінально-правова характеристика підроблення документів за кримінальним правом України», а також за результатами оцінки рецензентів та експертної позиції учасників фахового семінару, проведеного 14 квітня 2025 року, констатує наступне:

Тема дослідження є актуальною. Публічне управління – надзвичайно важлива сфера реалізації державної влади. Але за останні роки не вдалося досягти такого її рівня, який властивий функціонально ефективній і структурно злагодженій системі. Одним з багатьох факторів, який ускладнює реалізацію управлінської функції держави, є наявність зовнішніх втручань у порядок управління, у тому числі шляхом перекручення інформації в документах, які засвідчують юридично важливі факти. Суспільна небезпечність підроблення документів полягає у тому, що така поведінка завдає шкоду нормальній управлінській діяльності, порушує суспільні відносини у сфері документообігу, тим самим заважаючи компетентним управлінським органам та їх службовим особам об'єктивно судити про дійсні права і обов'язки громадян, що своєю чергою, може обумовити прийняття ними незаконних та необґрунтованих рішень.

Реформування кримінального законодавства України у частині регламентації відповідальності за підроблення призвело до появи значної кількості норм, що можуть бути класифіковані за різними підставами. Так, у частині статей Кримінального кодексу України 2001 року підроблення є

способом вчинення кримінального правопорушення, в інших – підроблені документи є предметом кримінального правопорушення. Досить часто відбувається поєднання підроблення як ознаки об'єктивної сторони та використання підроблених документів. Крім того, сучасне різноманіття предметів, які можуть бути підроблені (фальсифіковані), також сприяє формулюванню спеціальних кримінально-правових норм (ст. ст. 158-3, 199, 200, 384 КК України).

У зв'язку з цим актуальності набувають наукові дослідження кримінально-правової характеристики підроблення документів, різного роду дій з ними, які недостатньо опрацьовані в теоретичному плані, не дістали належного нормативного визначення, потребують розв'язання на рівні правозастосовної практики.

В науці кримінального права завжди приділяється значна увага питанням кримінально-правової охорони управлінських відносин. Проте, незважаючи на важливість зазначеної проблеми, спеціальних комплексних досліджень, присвячених кримінально-правовій характеристиці підроблення документів, майже не проводилось. Підроблення розглядалось лише як спосіб вчинення конкретних кримінальних правопорушень при дослідженні окремих складів кримінальних правопорушень, а також в контексті дослідження способу як ознаки об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення.

Ураховуючи наведене вище, актуальним і важливим є питання комплексної кримінально-правової характеристики підроблення документів, що сприятиме системному тлумаченню кримінального закону, забезпечуватиме єдність та правильність практики його застосування, а також вдосконаленню законодавства України про кримінальну відповідальність.

З огляду на наведене вище, наукове дослідження Сергія ЯВОРСЬКОГО є актуальним і важливим для національної кримінально-правової науки та практики.

Дисертація виконана відповідно до напрямів науково-дослідної роботи факультету № 1 (з підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України) Львівського державного університету внутрішніх справ «Протидія кримінальним правопорушенням, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти» на період 2021–2024 рр. (номер державної реєстрації 0121U113930).

Метою дисертації є кримінально-правова характеристика підроблення документів за кримінальним правом України шляхом комплексного аналізу складів кримінальних правопорушень, які полягають у підробленні документів.

З огляду на мету, в дисертації вирішено такі завдання:

- визначено поняття та зміст документообігу як об'єкта кримінально-правової охорони у кримінальному праві України;
- окреслено систему кримінальних правопорушень, пов'язаних із підробленням документів, які передбачені чинним Кримінальним кодексом України;

- розглянуто соціальні та інші чинники, що обумовлюють криміналізацію діянь, пов'язаних із підробленням документів та диференціацію кримінальної відповідальності за таку поведінку;

- розкрито об'єктивні ознаки кримінальних правопорушень, пов'язаних із підробленням документів;

- розкрито суб'єктивні ознаки кримінальних правопорушень, пов'язаних із підробленням документів;

- визначено поняття та види засобів диференціації кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення, пов'язані з підробленням документів;

- окреслено та запропоновано вирішення проблем кримінально-правової кваліфікації підроблення документів.

Об'єктом дослідження кримінально-правова характеристика окремих видів кримінальних правопорушень.

Предметом кримінально-правова характеристика підроблення документів за кримінальним правом України.

Методи дослідження обрано із урахуванням специфіки об'єкта та предмета дослідження та потреби комплексного виконання завдань дисертації. Зокрема, у роботі використано наступні методи: *діалектичний* – для розкриття загальних засад дослідження предмету дисертації, розкриття поняття та видів елементів кримінально-правової характеристики підроблення документів шляхом дослідження загальних положень доктрини кримінального права в їх єдності, протиріччях та діалектичному розвитку; *методи формальної логіки* – застосовувались у всіх частинах дисертації, а особливо для встановлення змісту об'єктивних та суб'єктивних ознак кримінальних правопорушень, пов'язаних з підробленням документів, конкретних засобів диференціації кримінальної відповідальності за такі посягання; *системно структурний* метод дав можливість виявити структуру системи кримінальних правопорушень, пов'язаних з підробленням документів, а також оцінити їх системну узгодженість між собою; *догматичний* метод використаний під час аналізу побудови норм Загальної та Особливої частини КК України, які передбачають конкретні засоби диференціації кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення, пов'язані з підробленням документів, норм Особливої частини для з'ясування змісту ознак складів відповідних правопорушень; методи *аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення* використовувались під час встановлення змісту основних понять дослідження, виокремлення критеріїв систематизації кримінальних правопорушень, пов'язаних з підробленням документів; у процесі зіставлення наукових позицій щодо вирішення дискусійних питань; для формулювання висновків та пропозицій; *статистичний* метод – під час аналізу статистичних даних Офісу Генерального прокурора і Єдиного державного реєстру судових рішень; метод *документального аналізу* – в межах дослідження судової практики, що стосується предмета дослідження; метод *моделювання та прогнозування* – під час формулювання пропозицій щодо змін і доповнень до КК України в частині удосконалення його положень. Ці та інші методи наукового пізнання використано у взаємозв'язку.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим комплексним монографічним дослідженням системи кримінальних правопорушень, пов'язаних із підробленням документів, в Україні. У результаті проведеного дослідження одержані наукові результати, які містять повну кримінально-правову характеристику посягань, пов'язаних з підробленням документів, та спрямовані на удосконалення кримінально-правової охорони документів та документообігу в Україні. До таких результатів, зокрема, належать:

вперше:

- констатовано, що аналіз тексту КК України та доробку, наявного у доктрині кримінального права, дає можливість зробити висновок про те, що підроблення документів є сукупністю кримінальних правопорушень, спрямованих на появу у об'єктивній дійсності несправжнього документа. Таку сукупність становлять кримінальні правопорушення, передбачені: ч.1 ст. 158; ч.ч.1 та 2 ст. 158-3; ч.1 ст. 199; ч.1 ст. 200; ч.1 ст. 205-1; ч.ч. 1 та 3 ст. 220-1; ч.1 ст. 220-2; ч.1 ст. 223-1; ч.1 ст. 224; ч.1 ст. 318; ч.1 ст. 319; ч.1 ст. 321-2; ч.ч. 1 та 2 ст. 358; ст. 364-2; ч.1 ст. 366; ч.1 ст. 366-2; ч.1 ст. 376-1; ч.1 ст. 384; ч.1 ст. 400-1 КК України;

- визначено негативний вплив понятійного плюралізму у визначенні об'єктивних ознак підроблення документа та запропоновано авторське визначення такого діяння: підроблення – це вид (форма) обману, який полягає у повному чи частковому спотворенні змісту документа у результаті якого з'являється документ, що недостовірно відображає реальну дійсність;

- запропоноване у дисертації визначення поняття підроблення документа дає можливість довести твердження про те, що підроблення документів може здійснювати й шляхом бездіяльності;

удосконалено:

- визначення документообігу як об'єкта кримінально-правової охорони, під яким слід розуміти правовідносини, обов'язковим елементом (предметом або засобом) яких є справжні документи, що виникають між суб'єктами з приводу встановленого порядку їх створення, зберігання, використання та знищення. За такого розуміння, кримінальні правопорушення, які полягають у підроблення документів, посягають на ту частину документообігу, яка виникає з приводу створення справжнього документа;

- визначення поняття диференціації кримінальної відповідальності щодо кримінальних правопорушень, які пов'язані з підробленням документів. У роботі запропоновано під такою розуміти варіативну оцінку законодавцем відповідних правопорушень та осіб, які їх вчинили, результатом якої є закріплення у КК різних складів кримінальних правопорушень, які полягають у підробленні документів або форм кримінально-правового впливу на осіб, які їх вчинили, що повинно відображати характер та ступінь суспільної небезпечності вчиненого та/або особи, що вчинила відповідне кримінальне правопорушення;

- положення доктрини кримінального права щодо правил кваліфікації суспільно небезпечних посягань, які полягають у підробленні документів. Це зроблено із урахуванням складнощів, обумовлених тим, що чинний КК передбачає відповідальність за підроблення документів у 19 статтях

Особливої частини, які містять 22 самостійних основних складів кримінальних правопорушень і низку складів кваліфікованих;

набуло подальшого розвитку:

- вчення про соціальну обумовленість криміналізації діянь, пов'язаних з підробленням документів у частині обґрунтування необхідності виокремлення комплексу чинників, які обумовлюють необхідність диференціації кримінальної відповідальності за розглядувані діяння;

- положення доктрини кримінального права щодо визначення змісту суб'єктивних ознак кримінальних правопорушень, пов'язаних із підробленням документів. Оскільки всі ці кримінальні правопорушення вчиняються із умисною формою вини, у дисертації розкрито специфічний зміст інтелектуальних та вольових ознак умислу у цих видах правопорушень.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що висновки та рекомендації, наведені у дисертації, можуть бути використані: *у галузі наукових досліджень* – для подальших теоретичних досліджень проблематики кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення, пов'язані з підробленням документів; *у правотворчості* – пропозиції з удосконалення кримінального законодавства України можуть бути враховані при внесенні змін та доповнень до чинного КК України, а також при опрацюванні проекту КК; *у правозастосовній діяльності* – для розв'язання уповноваженими органами питань застосування кримінально-правових норм про кримінальні правопорушення, які пов'язані з підробленням документів; *у навчальному процесі* – для вивчення навчальної дисципліни «Кримінальне право України» та інших навчальних дисциплін кримінально-правового циклу, а також для підготовки підручників, навчальних посібників і методичних матеріалів викладання навчальних дисциплін кримінально-правового циклу (Акт впровадження результатів дисертації в освітній процес Львівського державного університету внутрішніх справ № 59 від 17 жовтня 2024 року).

Основні положення і результати дисертації апробовані автором на засіданнях кафедри кримінального права та кримінології факультету № 1 (з підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України) ЛьвДУВС та апробовані автором на IX (XXII) Львівському форумі кримінальної юстиції «Українська воєнна та повоєнна кримінальна юстиція» (Львів, 26-27 жовтня 2023 р), Міжнародній науково-практичній конференції «Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах» (Львів, 3 листопада 2023 р.).

Основні результати дисертації відображено у п'яти наукових працях. Серед них три статті, опубліковані в журналах, визнаних Міністерством освіти і науки України науковими фаховими виданнями з юридичних наук категорії «Б», та дві праці апробаційного характеру, а саме:

праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Яворський С.Й. Місце підроблення документів у системі посягань на документообіг за кримінальним правом України. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства. Збірник наукових статей.* Івано-Франківськ, 2023. № 62 С.1.90-1.99.

2. Яворський С. Й. Проблеми кримінально-правової кваліфікації підроблення документів. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2023. № 5. С.163-169.

3. Яворський С. Й. Об'єктивна сторона складів кримінальних правопорушень, які полягають у підробленні документів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2023. Випуск 80. Ч.2. С.109-115.

праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Яворський С.Й. Суб'єктивні ознаки кримінальних правопорушень, які полягають у підробленні документів. *Українська воєнна та повоєнна кримінальна юстиція: матеріали ІХ (XXII) Львівського форуму кримінальної юстиції (м. Львів, 26-27 жовтня 2023 р.)*. Львів: ЛьвДУВС, 2023. С.270-274.

5. Яворський С. Й. Документообіг як об'єкт кримінально-правової охорони. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (3 листопада 2023 р.)*. Львів: ЛьвДУВС, 2023. С.200-204.

З огляду на викладене, фаховий семінар кафедри кримінального права та кримінології факультету № 1 (з підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України) Львівського державного університету внутрішніх справ приймає рішення надати Висновок про те, що дисертація Сергія ЯВОРСЬКОГО на тему «Кримінально-правова характеристика підроблення документів за кримінальним правом України», подана на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»:

1) містить елементи наукової новизни, а її результати мають теоретичне і практичне значення для вітчизняної юридичної науки;

2) відповідає Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також положенням освітньо-наукової програми «Право» для підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти – доктора філософії – за спеціальністю 081 «Право» у Львівському державному університеті внутрішніх справ;

3) відображена у 5-ти одноосібних публікаціях, зокрема, в трьох статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, а також у двох тезах доповіді на науково-практичних заходах, що демонструє повноту попереднього оприлюднення результатів дослідження;

- 4) виконана дисертантом самостійно, отримані теоретичні висновки і результати демонструють особисті дослідження автора;
- 5) рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Головуючий на засіданні фахового семінару:

доцент кафедри кримінального права

та кримінології факультету № 1

Львівського державного університету

внутрішніх справ

кандидат юридичних наук, доцент

28.04.2025

Олексій АВРАМЕНКО